

## Відтворення мовленнєвої характеристики персонажів (на матеріалі англomовних художніх текстів та їх перекладів українською мовою)

М. В. Бережна

Криворізький державний педагогічний університет  
Corresponding author. E-mail: margarita.berezhnaya@rambler.ru

Paper received 24.03.17; Accepted for publication 28.03.17.

**Анотація.** Стаття присвячена засобам створення мовленнєвої характеристики персонажа в сучасних англomовних художніх аудіомедіальних та друкованих текстах, і способам їх відтворення в українському перекладі. Мовленнєву характеристику сприймаємо як поєднання стилістичних елементів будь-якого рівня, характерних для мови окремого персонажа. До засобів створення мовленнєвого портрету також відносимо використання як високої, так і зниженої лексики. Для перекладу характерне використання еквівалентних одиниць, крім випадків перекладу діалектизмів (які часто відтворюються розмовною лексикою), ламаної мови іноземців (яку передають ламаною українською з урахуванням відтворюваного акценту) і вульгаризмів (частину яких відтворюють авторськими евфемізмами, розмовною лексикою або вилучають).

**Ключові слова:** мовленнєва характеристика персонажа, соціальна варіативність мови, індивідуальна варіативність мовлення, художній переклад, компенсація

Мовленнєва характеристика (мовленнєвий портрет) персонажа, – засіб художнього зображення персонажів, що полягає у підборі особливих для кожної дійової особи літературного твору слів, висловлювань і мовленнєвих зворотів [2, с. 385], – привертає увагу дослідників художнього тексту, адже на межі двадцятого і двадцять першого сторіччя художній діалог, як основна частина мовленнєвої характеристики відіграє найважливішу роль при формуванні образу персонажа в прозі, адже саме через діалог автор передає основну інформацію про персонаж [5]. В роботі сприймаємо мовленнєвий портрет дещо ширше, як поєднання стилістичних елементів будь-якого рівня, характерних для мови окремого персонажа.

До проблеми відтворення стилізованих елементів, через які реалізується мовна варіативність, звертаються як вітчизняні, так й іноземні дослідники [4; 8; 10;], втім дослідження часто мають фрагментарний характер [1; 7], обмежуються тільки певним аспектом теми [6; 11] або демонструють стан ситуації на момент написання роботи [3; 12] (сімдесяти-вісімдесяти роки минулого сторіччя). Поняття літературної мови, допустимості використання певних стилістично забарвлених одиниць в текстах для широкого загалу постійно змінюється у бік демократизації мовлення, в результаті чого деякі елементи формування мовленнєвої характеристики залишаються поза висвітленням. В роботі наведені приклади передачі мовленнєвої характеристики саме для пари «англійська – українська мова», відібрані із художніх творів, що були створені у період з 1997 по 2016 рік.

Традиційно, в структурі мовної особистості (ідіолекти) дослідники виділяють три типи елементів: 1) універсальні – загальні для всього мовного колективу; 2) соціально-культурні – характерні для певної групи мовців (об'єднаних за соціальними, професійними, гендерними, віковими та іншими ознаками); 3) індивідуальні – типові для особи, що відображають неповторну індивідуальність її мовленнєвої системи [8, с. 166]. Різноманіття факторів варіативності мовних засобів зумовлює існування варіативності територіальної (лінгвістичної), соціальної (стратифікаційної), індивідуальної (нерегулярної), ситуативної, стилістичної. Зазвичай елементи, що дозволяють віднести

персонаж до тієї чи іншої соціальної групи, відносять до периферійних елементів мови і розділяють на колективні/мовні (просторіччя; діалекти; арго; жаргони; сленг; професіоналізми; табуйовану лексику; архаїзми) та індивідуальні/мовленнєві (вольності усної мови; дитяча мова; ламана мова іноземців; дефекти вимови; порушення норми вимови і написання у носіїв мови; словотворення) [1; 3].

Тут слід додати, що засобом створення мовленнєвої характеристики можуть виступати не лише елементи розмовного стилю, але й високого. Так, для непрямої характеристики персонажа, автори уводять до мовлення героя терміни (наприклад, для вказівки на професійну приналежність), високу літературну лексику (щоб продемонструвати високий рівень освіти, протиставити персонаж іншим, або висміяти), архаїзми і/або історизми (щоб віднести персонаж до певної епохи) і т.ін. Створюючи образ персонажа, письменник використовує як експліцитні, так й імпліцитні засоби і прийоми. До експліцитних відносять пряму вказівку на риси характеру, вік, національність, професію, освіту, соціальний статус персонажа і т. ін. Імпліцитні засоби – ширші, серед них виокремлюють різноманітні стилістичні прийоми, використання в мовленні персонажів функціонально-забарвленої лексики, сленгізмів, діалектизмів, і засобів, що вимагають від читача/глядача додаткової фонові інформації для їх інтерпретації (алюзії, прецедентні тексти та імена і т.д.). Сам по собі вибір мовленнєвих форм для вербального спілкування містить достатньо повну інформацію щодо особистості персонажа (його гендерної, вікової, локальної, національно-расової, темпоральної характеристик, соціального статусу, зовнішності, темпераменту, емоційного стану і відносин між комунікантами) [5, с. 6].

Необхідність збереження мовленнєвої характеристики в перекладі вважається само собою зрозумілою і входить до задач повноцінного перекладу. Дослідники вбачають певні складнощі лише із відтворенням периферійних явищ, оскільки передбачають тут неминучі втрати інформації, що частіше за все стосуються культурно-історичних чи соціальних конотацій прагматичного значення [7; 9], і/або пов'язані з різною мірою мовленнєвого розшарування в різних країнах

[1]. Зазвичай, вважається неприпустимим відтворення діалекту мови оригіналу діалектом мови перекладу: діалектна лексика перекладається нейтральною літературною лексикою, оскільки у випадку перекладу її певним діалектом чи соціолектом мови перекладу відбувається, як правило, надмірна неприпустима локалізація оригіналу... [6, с. 332]. Наявність семантичної еквівалентності між оригіналом і перекладом на рівні тексту дозволяє застосовувати функціональне відтворення проявів варіативності мови, відтворюючи втрачені аспекти змісту оригіналу за допомогою компенсації [12]. У практичній перекладацькій практиці спостерігаємо частіше за все три можливих рішення: 1) нейтралізувати текст, тобто не відтворювати його стилістичне забарвлення у перекладі, передавши лише зміст повідомлення; 2) компенсувати втрачені елементи розмовними, просторічними, сленговими, жаргонними одиницями; 3) замінити діалект мови оригіналу діалектом мови перекладу, що частіше за все відбувається при перекладі гумористичного твору або реплік персонажа, якого читач/глядач має сприймати з гумором.

Мета роботи: визначити засоби формування мовленнєвого портрету персонажа в англомовному художньому дискурсі та способи їх відтворення в українському перекладі.

Матеріал роботи: репліки персонажів популярних фільмів та романів для широкого загалу, що вийшли і були перекладені у період з 1997 по 2016 рік.

Методи роботи: описовий, порівняльний, метод довільної вибірки, метод контекстуального аналізу.

Для створення мовленнєвої характеристики персонажа автор використовує як різноманітні стилістичні засоби (окремо і у комбінаціях), так і стилістично-марковану лексику (високу і/або розмовну). Часто, якщо персонаж є центральним для тексту, його мовленнєвий портрет складний, формується із поєднання декількох елементів. Для деяких епізодичних персонажів мовленнєвий портрет є засобом художнього зображення, що максимально повно розкриває їх характер мінімальними засобами, тобто мовленнєва характеристика складається з меншої кількості більш виразних елементів. Розглянемо мовленнєву характеристику, що містить одиниці колективних особливостей мовлення (діалектизмів). В «Секретах домашніх тварин» (*The Secret Life of Pets*), – американському комедійному анімаційному фільмі, знятому *Illumination Entertainment* у 2016 р. (українською дубльовано студією *LeDoyen*, переклад: Сергій Ковальчук), один із персонажів (кіт породи сфінкс на ім'я Озон) говорить на британському діалекті кокні:

Англ.: *Oi, I ain't say nothing... Is this supposed to scare me? I'm a cat. I land on my feet... Do you want me to cut ya? 'Cause I'll cut ya this way, and that, you'll look like a waffle... Please, have mercy!*

Укр.: Нізащо не розколюся... Це ти хотів налякати мене? Я ж котяра. Я впаду на лапи!.. Тебе, що, пописати? Бо я тебе так розмалую, будеш схожий на вафельку!.. Змилуйся!

По-перше, бачимо в репліках персонажа одиниці, характерні для розмовного мовлення в цілому: вигук *oi*, на позначення гніву, роздратування, який у словнику позначається як «брит., розм., груб.», розмовну

форму *ya* замість *you* «ти, тебе» і розмовний сполучник *'cause* замість *because* «тому що». По-друге, звернімо увагу на подвійне заперечення *I ain't say nothing* замість *I am saying nothing* або *I'll say nothing* «я нічого не скажу», яке реалізується через використання універсального заперечення *ain't* замість допоміжного дієслова у потрібній видо-часовій та особовій формі. Крім того, на фонетичному рівні (текст сприймаємо у аудіоформаті) помічаємо у наведеному уривку зміну стандартної вимови слів *nothing* «нічого» з [ˈnʌθɪŋ] на [ˈnʌfɪŋk], *feet* «ноги» з [fi:t] на [fæt], *look* «виглядати» з [lʊk] на [lʊ:k], *have* «мати, володіти» з [hæv] на [əv], що характерно саме для кокні.

В оригіналі персонаж виділяється на фоні інших за рахунок мовленнєвої характеристики: кіт говорить на кокні, коли інші персонажі – на американському варіанті англійської мови. Можна припустити, що таке протиставлення зумовлене тим фактом, що Озон виступає головним антагоністом у великій сварці між собаками (головними персонажами) і котами-безхатьками, тобто протиставлення демонструє одразу два конфлікти: «коти – собаки» і «негативні персонажі – позитивні персонажі». Український переклад майже дослівний. Стилiстичне навантаження кокні дещо компенсується використанням таких розмовних лексичних одиниць, як *котяра* «кіт», *розмалювати* «дати свідчення під примусом» і *nonusати* «порізати (кого-небудь)». Зазначені одиниці відносять Озона до представників кримінального світу, отже, головна функція мовленнєвої характеристики – виокремити персонаж на фоні інших, протиставити, – зберігається. Переклад можна вважати адекватним.

Наступним засобом створення мовленнєвої характеристики цієї групи можуть виступати терміни.

Англ.: – *We apprehended your son, operating a solar vehicle in a restricted area. Moving violation 9-0-4, section 15, paragraph, um...*

– *Six?*

– *As you are aware ma'am, this constitutes a violation of his probation... Due to repeated violations of statute 15-C, we have impounded his vehicle. Any more slip-ups will result in a one-way ticket to Juvenile Hall.*

Укр.: – Сьогодні ваш син знову порушив правила небесного руху. Правило номер 904, розділ 15, параграф еее...

– Шість?

– Нагадую, мем, ваш син відбуває умовне покарання... За систематичні правопорушення ми конфіскували його транспортний засіб. Наступного разу ваш син поїде у виправну колонію.

У прикладі бачимо полілог між двома поліцейськими і Джимом Гокінсом, – головним персонажем «Планети скарбів» (*Treasure Planet*), – анімаційного науково-фантастичного фільму студії *Walt Disney Animation Studios*, знятого у 2002 р. за мотивами «Острова скарбів» Р.Л. Стівенсона (дубляж українською мовою виконано студією *AdiozProduction Studio* у 2008 році). Бачимо тут такі терміни і кліше мови служб догляду за дотриманням правопорядку як: *apprehend* «заарештувати, затримати»; *operate a vehicle* «керувати транспортним засобом»; *restricted area* «зона обмеження польотів, заборонена зона»; *moving*

*violation* «порушення правил дорожнього руху»; *probation* «умовне звільнення»; *repeated violations of statute* «неодноразові порушення статуту»; *impound* «конфіскувати»; *Juvenile Hall* «суд у справах неповнолітніх». Діалог слугує непрямом характеристикою головного персонажа, адже за допомогою лише однієї однослівної репліки, автор дає зрозуміти читачеві, що Джим обізнаний із процедурою затримання і знає напам'ять, краще за поліцейських, які саме закони порушив. Це говорить нам, що закони він порушує, очевидно, не вперше і є, принаймні на час початку історії, доволі проблемним підлітком. Звернімо увагу, що в українському перекладі чотири з тринадцяти термінів не відтворюються і не компенсуються, що призводить до деякої втрати стилістичного навантаження. Можливо, перекладач не хотів переобтяжувати текст, орієнтований на підліткову аудиторію, надмірною кількістю термінів і канцеляризмів, або причиною тому – бажання вписатися в хронометраж реплік.

Традиційно випадки дефектів у мовленні персонажів відносять до індивідуальних особливостей [3; 8], хоча формуються вони, навіть у різних мовах, за однаковими моделями. Розглянемо такий дефект мовлення як заїкання на прикладі репліки Квірінтуса Квірела, одного з персонажів роману Дж. Ролінг «Гаррі Поттер і філософський камінь» 1997 року (переклад українською Віктора Морозова, видавництво А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2002 р.):

Англ.: *“What sort of magic do you teach, Professor Quirrell?”*

*“D-Defense Against the D-D-Dark Arts... N-not that you n-need it, eh, P-P-Potter?.. You'll be g-getting all your equipment, I suppose? I've g-got to p-pick up a new b-book on vampires, m-myself.”*

Укр.: - А яких ви навчаєте чарів, професоре Квіреле?

- З-з-захисту від т-т-темних м-мистецтв... Т-тобі, м-мабуть, це й не п-п-потрібне, П-п-поттере, га?.. Ти, н-напевне, зби-би-раєшся до школи? Я й с-сам хочу п-п-придбати нову к-к-книжку про в-вампірів.

Заїкання служить для формування мовленнєвого портрета так, щоб персонаж сприймався читачем як сумирний, боязкий, не здатний до агресії й підступу. Читач схильний ставитися до Квірела поблажливо, зверхньо, з певною долею іронії, адже така нервова і боязка людина викладатиме у першокурсників головний предмет, – захист від темних мистецтв. Сюжет побудовано таким чином, щоб до останньої частини роману читач підозрював у лихих намірах кого завгодно, крім професора Квірела. Заїкання виконує цю задачу повною мірою. І в оригіналі, і в перекладі порушення мовлення персонажа реалізується через мультиплікацію початкових звуків слова (як правило, приголосних). Переклад тексту здійснюється майже дослівно і є цілком адекватним.

До індивідуальної мовленнєвої характеристики відносимо випадки створення образу персонажа через використання слів-маркерів, – лексичних одиниць, які є частотними для реплік окремого персонажа, характерними, як правило, тільки для нього (можуть бути ключовими словами, словами-паразитами). У подальшому слова-маркери часто асоціюються з персонажем, переходять у розряд крилатих фраз, стають ос-

новою для багаточисельних інтернет-мемів і літературних алюзій. Прикладом такої групи є фраза Аластора Муді (на прізвище Дикозор), – міністерського аврора, поборника темних сил з роману Дж. К. Ролінг «Гаррі Поттер і Келих Вогню». Девізом всього його життя є словосполучення *Constant vigilance!* «Постійна пильність!» (український переклад Віктора Морозова та Софії Андрухович, видавництво А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2003 р.). Фраза є з одного боку характеристичною, адже Дикозора описано так: «...Муді вважає день змарнованим, якщо до обіду не розкриє шість змов з метою його вбивства...», а з іншого – має дещо іронічний характер, адже незважаючи на свою постійну підозріливість щодо всіх і кожного, ловець чорних чаклунів потрапляє у пастку і майже рік проводить у полоні, причому замість нього працює темний чарівник і оточуючі ні про що не здогадуються. Фразу-маркер у перекладі відтворено дослівно, її ключову роль для характеристики персонажа збережено.

Інший приклад подібної «фірмової фрази» спостерігаємо у фільмі Тіма Міллера *Deadpool* «Дедпул» (2016 р., переклад С. Ковальчука, дубляж *Postmodern LLC*). Протягом фільму головний персонаж промовляє фразу *maximum effort* (досл. «максимальне зусилля») чотири рази в різних ситуаціях (перед битвою з ворогом, перед важливою зустріччю із коханою дівчиною та у ситуації смертельної небезпеки для неї), причому в одній із сцен (а саме перед зустріччю з дівчиною) для зменшення пафосності і серйозності події, діалог персонажа із самим собою відбувається у туалеті бару, на фоні чоловіка, який збирається відправити потреби організму. Таким чином, бачимо непряму характеристику персонажа, якого глядач має завжди сприймати несерйозно, як дуже нестандартного героя, персонаж-протиріччя, персонаж-парадокс. Слід додати, що один із інструментальних саундтреків до фільму також має назву *Maximum effort*, а також багаточисельні види супутніх товарів для фанатів персонажа містять цей надпис. Бачимо, що перекладач розуміє значимість фрази і відтворює її у всіх випадках антонімічним перекладом, однією і тою самою фразою – «Постарайся, як ніколи».

В цілому індивідуальна мовленнєва характеристика персонажа може включати в себе будь-який стилістичний засіб або комбінацію засобів, і головна задача перекладача тут, – побачити ці засоби і зберегти у перекладі. Слід зазначити, що роль і місце персонажа у творі дещо обмежують перекладача. Якщо персонаж є центральним і/або головним розповідачем історії (як, наприклад, Дедпул в однойменному фільмі чи Белла Свон у «Сутінках») перекладач більш вільний у використанні компенсації, адже порівняно великий обсяг тексту, що належить реплікам персонажа, дозволяє використовувати ті самі або еквівалентні засоби у інших частинах тексту, не втрачаючи загального враження від образу персонажа. Якщо герой – другорядний чи епізодичний, перекладач обмежений обсягом реплік(и) і, заради збереження авторського задуму, інколи вимушено застосовує значне перетворення тексту.

Перекладачу не завжди вдається зрозуміти і/або відтворити особливості мовленнєвого портрету. У

романі С. Маєр *Twilight* «Сутінки» (2005 р.) оповідання ведеться від імені головної героїні, - Беллі Свон. В її мовленні (серед іншого) спостерігаємо значну кількість гри слів, антитез, оксюморонів, низхідних градацій, загальною кількістю понад сто п'ятдесят одиниць. За своєю природою ці стилістичні засоби слугують для протиставлення понять, ідей, образів чи персонажів. У романі таке протиставлення – одна з провідних сюжетних ліній, адже світ людей протиставлений світу надприродних істот (вампірів та перевертнів), тваринні інстинкти – людяності, любов – смерті. В українському перекладі Ольги Федорченко (видавництво «Країна Мрій», 2009 р.) певна частина зазначених одиниць втрачає свою протиставну природу, адже відтворюється іншими засобами або нейтралізується описовим перекладом. Найскладніше зберегти у перекладі оксюморони, за допомогою яких головна героїня описує персонажів-вампірів: *devastatingly, inhumanly beautiful* «неприродно, нелюдськи, божественно красиві», *absurdly handsome* «нереально прекрасний» або *fiercely beautiful* «до жорстокості прекрасний». В англійській мові перші компоненти словосполучень цього типу мають подвійне значення: наприклад, *devastatingly* 1) «жахливо», 2) розм. «неймовірно»; *absurdly* – 1) «безглуздо», 2) «дивовижно»; *fiercely* – 1) «люто»; 2) «несамовито, сильно». В контексті такі поєднання сприймаються як своєрідна гра слів, і одночасно характеризують персонажів як привабливих ззовні, але смертельно небезпечних, моторошних істот. В українському перекладі використання однозначних прислівників призводить до втрати першого значення і втрати оксюморону (у першому і другому прикладі) або до втрати другого значення і певної штучності перекладу (у третьому). Можна було зберегти стилістику оригіналу, словосполученнями типу «страшенно / диявольськи / моторошно красивий».

Крім того, для мовлення героїні характерна особлива гра слів (біля десяти прикладів в романі), своєрідна «пасхалка», яка для уважного читача розкриває майбутній сюжет і часто може бути зрозумілою лише для того, хто читає «Сутінки» вдруге. Так, на перших сторінках роману Бела говорить про себе: *I didn't relate well to people my age. Maybe the truth was that I didn't relate well to people, period.* «Я не вмiла знаходити спiльну мову з людьми свого вiку. І, правду кажучи, не свого теж – час від часу». У дослівному перекладі текст виглядає так: «Мені не дуже вдавалося знайти спiльну мову з людьми мого вiку. Може, правда в тому, що мені не вдавалося знайти спiльну мову з людьми, і крапка». Слiд розумiти авторський натяк наступним чином: з людьми спiльної мови героїня не знаходить, але з вампірами та перевертнями – знайде. У перекладі така гра слів часто втрачається.

Іншим прикладом мовленнєвої характеристики персонажа є випадки використання ламаної мови, яка відображає, наприклад, той факт, що персонаж є іноземцем і говорить (в оригіналі) англійською з акцентом. Традиційно ламану мову відносять до індивідуальних видів мовленнєвого портрету [3; 8] або до випадків змішаного типу [4]. Для прикладу візьмемо репліки, що належать Колосу з «Дедпула». За сюжетом Колос (він же Пьотр Ніколаєвіч Распутін) – ро-

сійський мутант, що належить до команди Людей Ікс, отже в англійському тексті він говорить із помітним російським акцентом (його репліки у прикладі парні):

Англ.: - *Cock shot!*..

- *You reelly should stop... Zis ees embarrassing. Please, stay down.*

- *You ever hear of the one-legged man in the ass-kicking contest?*

- *Do you have off switch?*

- *Yeah, it's right next to the prostate. Or is that the on switch?*

- *Enough! Let us go talk to ze professor.*

- *McAvoy or Stewart? These timelines are so confusing. "Dead or alive, you're coming with me!"*

Укр.: - По яслах!..

- Може, досить вже... Це проста смішно. Будь ласка, заспакойся.

- Ти чув про одноного машину смерті?

- У тiбя є кнопка «вимкнути»?

- Є, між пипкою і простатою. Чи то кнопка «увiмкнути»?

- Хадiм, пагаварiма с праффесарам.

- З Мак-Евоєм чи Стюартом? З цими сiквелами хрiн що розбереш. «Живим чи мертвим ти пiдеш зi мною!»

З прикладу бачимо, що мовленнєва характеристика Колоса, виражена російським акцентом в оригіналі, змінюється на суржик у перекладі, що додає комічності реплікам персонажа і тексту в цілому. І в оригіналі, і в перекладі стилізація мовлення відбувається за рахунок фонетичних засобів. В оригіналі дифтонги змінюються на монофтонги, короткий [ɪ] - на довгий [i:], дзвінкий міжзубний [ð] – на зубний [z]. В перекладі [ɪ] в ненаголошеній позиції вимовляється як [i], [o] – як [a], крім того, з'являється російськомовний займенник «тiбя» замість українського «тебе». Тут також не можна не помітити компенсацію алюзією: мультиплікація звука [ф] у слові «професор» нагадує глядачеві про відому помилку Віктора Януковича в анкеті кандидата на пост президента України, де він неправильно написав своє вчене звання.

У репліках Дедпула бачимо одиниці, характерні для його мовленнєвої характеристики, як то алюзії, вульгаризми і засоби створення гумористичного ефекту (в наведеному прикладі цю функцію виконують алогізми «однонога машина смерті» і кнопка «вимкнути-увiмкнути»). Алюзій в оригіналі також дві. Перша – це прiзвища *McAvoy* «Мак-Евой» і *Stewart* «Стюарт», під якими маються на увазі актори Джеймс Мак-Евой і Патрік Стюарт, що грали Чарльза Ксав'єра, супергероя *Marvel Comics*, лiдера і засновника Людей-Ікс. Так, П. Стюарт грав професора у серiї «Люди Ікс» у 2000, 2003, 2009 і 2014 роках, а Дж. Мак-Евой в – 2011 році в першій частині трилогії «Люди Ікс: Перший Клас». Друга алюзія – фраза *Dead or alive you are coming with me* належить головному персонажу фантастичного бойовика режисера П. Верховена *RoboCop* «Робокop» 1987 року. В українському перекладі зазначені алюзії відтворюються дослiвно з розрахунком на те, що для переважної бiльшості аудиторiї вони зрозумiлi. Вульгаризми, що є невід'ємною частиною мовленнєвого портрета Дедпула, в українському перекладі у переважній бiльшості

відтворюються дослівно, розмовною лексикою чи авторським евфемізмом. В тих випадках, коли вульгаризми вилучаються у перекладі, перекладач додає їх в іншому місті тексту, зберігаючи мовленнєвий портрет в цілому.

В результаті бачимо, що мовленнєва характеристика персонажа – явище глибоке, складне і потребує подальшого вивчення і систематизації. З розглянутого матеріалу робимо висновок, що автор наділяє кожного з персонажів індивідуальним мовленнєвим портретом, що складається із сукупності стилістичних засо-

бів різних рівнів мови. Автор часто стилізує репліки персонажа під мовлення іноземців, представників різних територіальних і/або суспільних груп, представників окремої професії, сфери інтересів, історичної епохи, вікової приналежності; імпліцитно характеризує їх менталітет, логіку мислення, емоційний і фізичний стан, характер, світобачення і світосприйняття. Перекладач має зрозуміти авторський задум, виокремити елементи його реалізації і відтворити їх у перекладі такими самими або еквівалентними одиницями.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева И. С. Введение в переводоведение / И. С. Алексеева. – СПб. : Филологический факультет СПбГУ; М. : Издательский центр «Академия», 2004. – 352 с.
2. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / О.С. Ахманова. – М.: Сов. Энциклопедия, 1969. – 607 с.
3. Влахов С.И., Флорин С.П. Непереводимое в переводе / С.И. Влахов, С.П. Флорин. – М.: Р.Валент, 2006. – 448 с.
4. Голованова Я.В. Соотношение периферийных явлений в англоязычных художественных текстах и их переводах на русский язык: дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 «Германские языки» / Я.В. Голованова. – СПб., 2012. – 194 с.
5. Жданович М.А. Лингвистические средства создания образа персонажа в художественном диалоге: Автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 «Германские языки» / М.А. Жданович. – Самара, 2009. – 22 с.
6. Карабан В.І., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську мову / В.І. Карабан, Дж. Мейс. – Вінниця: Нова книга, 2003. – 608 с.
7. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / В. Н. Комиссаров. – М. : Высш. школа, 1990. – 253 с.
8. Кухаренко В.А. Интерпретация текста / В.А. Кухаренко. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 272 с.
9. Найда Ю. К науке переводить / Ю. Найда // Лингвистические аспекты теории перевода : хрестоматия. – Ереван : Лингва, 2007. - С. 4-31.
10. Baker M. In other words : A coursebook in translation / Mona Baker. – London : Routledge, 1992. – 302 p.
11. Berezowski L. Dialect in Translation / Leszek Berezowski. – Wrocław : Wydaw. Uniw. Wrocławskiego, 1997. – 152 p.
12. Newmark P. Approaches to Translation / Peter Newmark. – Oxford : Pergamon Press, 1981. - 200 p.

#### REFERENCES

1. Alekseeva I. S. Introduction to Translation Studies / I. S. Alekseeva. – Spb. : Filologicheskij fakultet SPbGU; M. : Izdatelskij tsentr «Akademija», 2004. – 352 p.
2. Ahmanova O.S. Dictionary of Linguistic Terms / O.S. Ahmanova. – M.: Sov. Entsiklopediya, 1969. – 607 p.
3. Vlahov S.I., Florin S.P. Untranslatable in Translation / S.I. Vlahov, S.P. Florin. – M.: R. Valent, 2006. – 448 p.
4. Golovanova Ya.V. Marginal Elements Correlation between English Fiction Texts and their Translations into Russian: Dis. ... Candidate. Philology. Sciences: 10.02.04 «Germanic languages» / Ya.V. Golovanova. SPb., 2012. – 194 p.
5. Zhdanovich M.A. Linguistic Means of Character Voice Creation in Fiction Literature Dialog: Avtoref. Dis. ... Candidate. Philology. Sciences: 10.02.04 «Germanic languages» / M.A. Zhdanovich. – Samara, 2009. – 22 p.
6. Karaban V.I., Meys J. Translation from Ukrainian into English / V.I. Karaban, J. Meys. – Vinnitsya: Nova kniga, 2003. – 608 p.
7. Komissarov V. N. Theory of Translation (Linguistic Aspects) / V. N. Komissarov. – M. : Vyssh. shkola, 1990. – 253 p.
8. Kuharenko V.A. Text Interpretation / V.A. Kuharenko. – Vinnitsya: Nova kniga, 2004. – 272 p.
9. Nayda E. To the Science of Translation / E. Nida // Lingvisticheskie aspektyi teorii perevoda : hrestomatiya. Erevan : Lingva, 2007. - P. 4-31.

#### Ways to Render Character's voice (in Fiction Translation form English into Ukrainian)

**M. V. Berezhna**

**Abstract.** The article deals with rendering of the character's voice as a translation problem. The examples for the research are taken from modern films and novels as well as from their respective translations into Ukrainian. Character's voice is a combination of stylistic devices peculiar to the speech of a particular character. As a way to create character's voice, the author may also use bookish words and/or colloquialisms. The interpreters normally render the elements of the character's speech by equivalent units. The exceptions are dialectal words and vulgarisms, as the interpreters tend to replace the former by colloquialisms and either to omit the latter at all or compensate their loss by colloquial words and creative euphemisms. The interpreters also replace the elements of accented English by accented Ukrainian, applying changes where necessary.

**Keywords:** character's voice, social variety of language, individual variety of speech, fiction translation, compensation

#### Воссоздание речевой характеристики персонажей (на материале англоязычных художественных произведений и их переводов на украинский язык)

**М. В. Бережная**

**Аннотация.** В статье рассматриваются средства создания речевой характеристики персонажа в современных англоязычных аудиомедиаальных и печатных художественных текстах, и способы их воссоздания в украинском переводе. Под речевой характеристикой понимаем комплекс стилистических элементов любого языкового уровня, характерных для речи отдельного персонажа. К средствам создания речевого портрета также относим использование как высокой, так и сниженной лексики. Для перевода характерно использование эквивалентных единиц, кроме случаев воссоздания диалектизмов (которые часто компенсируются использованием разговорной лексики), ломаной речи иностранцев (которую передают ломаной украинской с учетом воссоздаваемого акцента) и вульгаризмов (часть которых компенсируют авторскими евфемизмами, разговорной лексикой или опускают).

**Ключевые слова:** речевая характеристика персонажа, социальная вариативность языка, индивидуальная вариативность речи, художественный перевод, компенсация